

BOLANI MAKTABGA TAYYORLASHDA IJTIMOIIY FAOLLIK

O'ralova Mashhura Sharofiddin qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni ta'lim jarayoniga tayyorlashning ijtimoiy-pedagogik va jismoniy jihatlarini tahlil qilinadi. Muallif bolaning rivojlanishiga doir tarixiy nazariyalarni zamonaviy yondashuvlar bilan qiyoslagan holda, shaxs kamolotida biologik va ijtimoiy omillarning o'rnini yoritib beradi. Shuningdek, maqolada bolaning kun tartibi, salomatligini mustahkamlash va maktabga tayyorgarlik darajasini to'g'ri tashxislash mezonlari bayon etilgan. Tarbiyachining pedagogik mahorati va uning oldiga qo'yilgan zamonaviy talablar bolani har tomonlama rivojlantirishning asosiy garovi sifatida ko'rsatib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *Maktabga tayyorgarlik, ijtimoiy faollik, kun tartibi, bolalar psixologiyasi, diagnostika, tarbiyachi mahorati, jismoniy rivojlanish, milliy qadriyatlar.*

Аннотация: *В данной статье анализируются социально-педагогические и физические аспекты подготовки детей дошкольного возраста к образовательному процессу. Автор, сопоставляя исторические теории детского развития с современными подходами, освещает роль биологических и социальных факторов в формировании личности. Также в статье изложены критерии режима дня ребенка, укрепления его здоровья и правильной диагностики уровня готовности к школе. Педагогическое мастерство воспитателя и современные требования к нему представлены как ключевой залог всестороннего развития ребенка.*

Ключевые слова: *Подготовка к школе, социальная активность, режим дня, детская психология, диагностика, мастерство воспитателя, физическое развитие, национальные ценности.*

Abstract: *This article analyzes the socio-pedagogical and physical aspects of preparing preschool children for the educational process. By comparing historical theories of child development with modern approaches, the author highlights the role of biological and social factors in personality formation. The article also outlines the criteria for a child's daily routine, health promotion, and correct diagnosis of the level of school readiness. The pedagogical skill of the educator and modern requirements for them are presented as a key guarantee for the comprehensive development of the child.*

Keywords: *School readiness, social activity, daily routine, child psychology, diagnostics, educator's skill, physical development, national values.*

Bolaning maktab ostonasiga qadam qo'yishi uning hayotidagi eng muhim burilish nuqtalaridan biri hisoblanadi. Bu davrda bola nafaqat yangi bilimlar olami bilan tanishadi, balki jismoniy va aqliy imkoniyatlarini sinovdan o'tkazadigan jiddiy intizomiy tizimga kirib keladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quv jarayonidagi muvaffaqiyatlar faqatgina bolaning intellektual salohiyatiga emas, balki uning jismoniy tayyorgarligi va maktab rejimiga qanchalik moslashganiga bevosita bog'liqdir.

Shu bois, maktabgacha bo'lgan davrda bolada ijtimoiy faollikni shakllantirish, uning sog'ligini mustahkamlash va to'g'ri kun tartibiga o'rgatish otalarning ustuvor vazifasiga aylanishi lozim. Zero, sog'lom va chiniqqan bola dars jarayonidagi aqliy yuklamalarni yengilroq qabul qiladi, tengdoshlari bilan muloqotda faollik ko'rsatadi va maktab muhitiga ruhan tezroq ko'nikadi. Mazkur maqolada bolani maktab ta'limiga tayyorlashda kun tartibi, gigiyena va jismoniy faollikning o'rnini hamda ahamiyati tahlil qilinadi. Bolaning maktabdagi muvaffaqiyati uning jismoniy holati va asab tizimining mustahkamligiga bevosita bog'liq. Sog'lom bola dars jarayonidagi aqliy yuklamalarni yengil qabul qiladi va maktab intizomiga tezroq moslashadi. Buning uchun oilada quyidagi me'yorlarga amal qilish talab etiladi:

- Ovqatlanish va quvvat: Bolaning ovqatlanish rejimi tizimli bo'lishi shart. Nonushta va tushlik orasidagi tanaffus 4 soatdan oshmasligi, tushlik va kechki ovqat oralig'ida esa (taxminan 6-7 soatlik vaqt ichida) albatta yengil tamaddi yoki peshin choyi tashkil etilishi zarur.

- Sog'lom uyqu me'yori: Maktab ostonasidagi bolaning sutkalik uyqusi kamida 11 soatni tashkil etishi lozim. Shuningdek, tushlikdan so'ng 1-1,5 soatlik dam olish bolaning quvvatini tiklaydi. Kechqurun soat 21:00 dan kechikmay uxlash odati shakllantirilishi, yotoqxona har doim shamollatilgan va bola shaxsiy gigiyena qoidalariga (tish yuvish, yuz-qo'lni tozalash) o'rgatilgan bo'lishi kerak.

- Harakat faolligi: Bolaning jismoniy rivojlanishi uchun ochiq havoda harakatlanishi o'ta muhim. Qish oylarida kamida 4 soat, yozda esa kunning asosiy qismini toza havoda, tengdoshlari bilan o'yinlar (yugurish, sakrash) orqali o'tkazishi uning immunitetini mustahkamlaydi.

Maktabga Tayyorlikni Tashxislashdagi Zamonaviy Yondashuvlar

Bolaning maktab ta'limiga tayyorligini aniqlash jarayoni (tashxis) ota-ona va pedagoglar uchun bolaning zaif jihatlarini vaqtida aniqlash va ularga tuzatish kiritish imkonini beradi. Biroq, bugungi kunda ushbu jarayonda ayrim uslubiy xatoliklarga yo'l qo'yilmoqda:

1. Asossiz talablar muammosi: Ayrim ta'lim muassasalarida bolaning maktabga tayyorgarligini belgilovchi asosiy ko'rsatkich sifatida "tez o'qish" (daqiqasiga 50-70 so'z) talabi qo'yilmoqda. Vaholanki, bu ko'nikma maktabgacha ta'lim davlat dasturida majburiy etib belgilanmagan. Tez o'qish – bu qo'shimcha yutuq bo'lishi mumkin, lekin asosiy qabul talabi bo'lmasligi lozim.

2. Tashxis o'tkazish tartibi: Tekshiruv jarayoni bolani cho'chitmasligi uchun u o'yin yoki erkin suhbat shaklida tashkil etilishi kerak. Bola o'zining nazorat qilinayotganini sezmasligi uning samimiy va erkin javob berishini ta'minlaydi.

3. Vaqt va miqdor me'yori: Tashxis jarayoni 20-25 daqiqadan oshmasligi zarur. Bolani savollar bilan toliqtirmaslik va uning qiziqishini so'ndirmaslik uchun 2-3 ta asosiy metodikadan foydalanish yetarli hisoblanadi.

Ushbu bosqichda asosiy maqsad bolaning bilim darajasini baholashgina emas, balki uning maktab muhitiga ruhan va jismonan tayyorligini ta'minlashdan iboratdir.

Bolaning rivojlanish qonuniyatlari, uning shaxs sifatida shakllanishi va unga ta'sir etuvchi omillar qadimdan pedagog va psixologlar diqqat markazida bo'lib kelmoqda. Inson kamolotini tushuntirishga bo'lgan ilk urinishlar tarixda "Bola — katta yoshli kishining kichik nusxasi" degan qarash bilan muhrlangan. Ushbu nazariya tarafdorlari bolani sifat jihatidan kattalardan farq qilmaydigan, faqatgina bo'yi, xotirasi va tafakkuri hajman kichikroq bo'lgan mavjudot sifatida talqin qilishgan. Biroq, bu yondashuv bola psixikasining o'ziga xosligini va taraqqiyotning tub sabablarini ilmiy asoslab bera olmadi.

Rivojlanishga Ta'sir Etuvchi Faktorlar

XVI asrdan boshlab falsafiy va psixologik yo'nalishlarda bolaning kamoloti borasida ikki qarama-qarshi qutb o'rtasida kurash boshlandi:

- Biologik yo'nalish: Inson psixikasini tug'ma va tabiiy xususiyatlarga bog'laydi.
- Ijtimoiy yo'nalish: Psixik taraqqiyot butunlay tashqi muhit va hayotiy tajriba mahsuli ekanini ilgari suradi.

Bugungi zamonaviy psixologiya bu ikki omilni inkor etmagan holda, ularning o'zaro uyg'unligiga urg'u beradi. Ya'ni, inson psixikasidagi o'ziga xosliklar ham irsiy-biologik asoslarga, ham ijtimoiy muhitga tayanadi.

Bolaning Faolligi — Taraqqiyotning Harakatlantiruvchi Kuchi

Bolalar psixologiyasida bola shunchaki tarbiyaning sust (passiv) obyekti emas, balki rivojlanishning faol ishtirokchisi sifatida e'tirof etiladi. Boladagi mavjud sifatlar va qobiliyatlar faqatgina uning faoliyati jarayonidagina yuzaga chiqadi.

Pedagogik Mahorat: Maktabgacha Ta'limda Tarbiyachining O'rni

Yosh avlodni xalqimizning munosib va komil farzandlari qilib tarbiyalash — tarbiyachidan nafaqat bilim, balki yuksak mas'uliyat va fidoyilikni talab etadi. Tarbiyachi jamiyat va xalq oldidagi o'z burchini chuqur anglagan holda, ta'lim-

tarbiya jarayoniga ijodiy yondashishi, o'z professional mahoratini muntazam ravishda oshirib borishi zarur.

Tarbiyachiga Qo'yiladigan Zamonaviy Talablar

Hozirgi zamon pedagogi har tomonlama yetuk shaxs bo'lishi shart. Bu borada uning zimmasiga quyidagi bilim va ko'nikmalarni egallash mas'uliyati yuklanadi:

- Ilmiy va siyosiy yetuklik: Jamiyat qonuniyatlarini tushunish, ijtimoiy faollik va o'z o'lkasi hayotidan xabardor bo'lish.
- Psixofiziologik bilimlar: Bolalar ruhiyati va fiziologiyasini, ularning yosh xususiyatlarini chuqur o'rganish.
- Tahliliy yondashuv: Pedagogik jarayonlarni ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilish orqali bolani har tomonlama rivojlantirish.

Maktabgacha Ta'lim Muassasalari Oldidagi Asosiy Vazifalar

Davlatimiz tomonidan maktabgacha ta'lim tizimi xodimlari oldiga qo'yilayotgan talablar bolaning kelajakda komil inson bo'lib yetishishiga xizmat qiladi. Ushbu vazifalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi tarbiyachining mahoratiga bog'liq:

1. Salomatlikni muhofaza qilish: Bolaning jismoniy sog'ligini saqlash va uni mustahkamlashga qaratilgan choralarni ko'rish.
2. Intellektual rivojlanish: Bolaning aqliy qobiliyatlarini muntazam o'stirish va unda qiziquvchanlikni uyg'otish.
3. Milliy va ma'naviy tarbiya: Milliy qadriyatlarimiz va ma'naviyatimizga mos keladigan e'tiqod hamda dunyoqarashni shakllantirish.
4. Vatanparvarlik va ijtimoiy faollik: Ona Vatanga muhabbat hissini uyg'otish, ijtimoiy faollikni va atrof-muhitga nisbatan daxldorlikni o'rgatish.
5. Axloqiy fazilatlar: Yosh avlod qalbida o'rtoqlik, do'stlik, halollik va o'zaro yordam kabi olijanob hislarni qaror toptirish.

Shunday qilib, tarbiyachi nafaqat bilim beruvchi, balki bolaning shaxsiy sifatlarini shakllantiruvchi asosiy yo'naltiruvchidir. Uning o'z ustida ishlashi va

zamonaviy talablarni his qilishi maktabgacha tarbiya muassasalari samaradorligini ta'minlovchi bosh mezondir.

Xulosa o'rnida ta'kidlash lozimki, bolani maktab ta'limiga tayyorlash murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u nafaqat bolaning individual xususiyatlariga, balki uni o'rab turgan ijtimoiy muhit va pedagogik mahoratga ham tayanadi. Bolani "katta yoshli kishining kichik nusxasi" deb qarashdek eskicha qarashlardan voz kechib, unga o'ziga xos dunyoqarashga va rivojlanish qonuniyatlariga ega bo'lgan mustaqil shaxs sifatida yondashish davr talabidir.

Bolaning kamoloti — bu biologik meros, ijtimoiy muhit va uning shaxsiy faolligi o'rtasidagi oltin muvozanat mahsulidir. Bu jarayonda tarbiyachining roli shunchaki ma'lumot beruvchi emas, balki boladagi yashirin qobiliyatlarni yuzaga chiqaruvchi yo'lchi sifatida namoyon bo'ladi. Agar pedagog o'z faoliyatida bolaning sog'ligini saqlashni, milliy qadriyatlarga sodiqlikni va do'stlik tuyg'ularini shakllantirishni ustuvor maqsad deb bilsa, ta'lim samaradorligi kutilgan natijani beradi.

Shunday qilib, maktabgacha ta'lim bosqichida qo'yilgan to'g'ri poydevor — bolaning kelajakda jamiyatda o'z o'rnini topishi, ijtimoiy faol va ma'naviy yetuk inson bo'lib voyaga yetishi uchun eng ishonchli garovdir. Faqatgina ota-ona, tarbiyachi va maktabning o'zaro uyg'un hamkorligi orqali biz xalqimizning munosib davomchilarini tarbiyalashdek muqaddas vazifani sharaf bilan uddalashimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xasanova Sh.T Bolalarni maktabga tayyorlash metodikasi. O'quv qo'llanma. - Toshkent: "INNOVATSIYA-ZIYO", 2025 , 200 bet.
2. Alimardonov Jo'rabek Bobonazarovich Bolalarning ijtimoiy moslashuvi (Ma'ruza mashg'ulotlar). O'quv qo'llanma. -Toshkent: "NIF MSH", 2023 .- 190 b.
3. www.nadlib.uz
4. <http://teoriya.ru>

5. <http://www.ranneerazvitie.narod.ru>
6. O'zbekiston mustaqil va taraqqiyot yo'lida "O'zbekiston" 1994 y